

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

МДҰ Мнемотехниканы ертегіде қолдану әдістері

ЖАРИЯЛАНДЫ
31.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/174114/

Утебекова Перизат Куановна

Лауазымы: тәрбиеші

Шымкент қаласы.

№35 “Сәуле” бөбекжай- бақшасы

Кіріспе

Мнемотехника – бұл ақпаратты есте сақтау қабілетін жақсартуға арналған әдістер мен құралдардың жиынтығы. Бұл әдістерді мектепке дейінгі жастағы балалармен жұмыс істегенде қолдану тиімділігін арттырады. Ертегілер мен мнемотехниканы біріктіру баланың танымдық процестерін дамытуға, ақпаратты есте сақтауға және оны түсініп, пайдалану қабілетін қалыптастыруға көмектеседі. Бұл мақалада мектепке дейінгі балалардың ертегілер арқылы мнемотехниканы меңгеруіне арналған әдіс-тәсілдер қарастырылады.

1. Мнемотехниканың ертегіде қолданудың негізгі мақсаттары

Ертегілерді мнемотехникалық әдістермен қолданудың бірнеше маңызды мақсаты бар. Біріншіден, бұл әдістер балалардың есте сақтау қабілетін дамытуға көмектеседі. Ертегілерді тыңдап немесе айтып отырып, балалар ертегінің мазмұнын, кейіпкерлерін, оқиғаларын есте сақтап, оларды дұрыс әрі жүйелі түрде айта алатын дағдыға ие болады. Мнемотехникалық әдістердің көмегімен бала түрлі деректерді сақтап, оларды ұзақ мерзімді жадыда ұстап тұра алады. Екіншіден, бұл әдіс логикалық ойлау мен байланыстарды түсінуді дамытуға ықпал етеді. Балалар ертегілердегі кейіпкерлердің әрекеттері мен оқиға арасындағы логикалық байланысты анықтап, олардың мағынасын тереңірек түсінеді. Бұл оларға жағдайлар мен себеп-салдар байланыстарын ұғынуға көмектеседі. Үшіншіден, мнемотехникалық әдістер шығармашылық қабілеттерді дамытуға ықпал етеді. Олар баланың зейінін, ойлау дағдыларын, тілін және

коммуникативтік дағдыларын ынталандырады. Балалар ертегілерді айтқанда сөздерді көркем түрде құрастырып, өз ойын жеткізуде креативті тәсілдерді қолданады. Сондай-ақ, бұл әдіс балаларға әртүрлі ұғымдар мен идеяларды ұғынуға, олардың жалпы даму деңгейін арттыруға көмектеседі.

2. Мнемотехниканы ертегілерде қолданудың әдіс-тәсілдері

Ертегілерде мнемотехникалық әдістерді тиімді қолдану үшін келесі тәсілдер қолданылуы мүмкін:

- **Кейіпкерлерді бейнелеу:**Ертегі кейіпкерлерін нақты бейнелеу және олардың іс-әрекеттерін түсіндіру арқылы балаларға кейіпкерлерді есте сақтау жеңілдейді. Әр кейіпкердің сыртқы бейнесі, мінез-құлқы, іс-әрекеттері мен сөйлеу мәнері балалардың олардың ерекшеліктерін есінде сақтап қалуына көмектеседі. Бұл әдіс балалардың есте сақтау қабілеттерін жақсартып, ертегілерді тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, балабақшадағы тәрбиеші әр кейіпкерге ерекше дауыспен сөйлеп, қозғалыс арқылы кейіпкерлердің іс-әрекеттерін көрсетуі мүмкін, бұл балалардың оларды анық түсінуін және есте сақтауын жеңілдетеді.
- **Көрнекі құралдарды пайдалану:**Ертегілердің мазмұнын түсінуге көмектесетін түрлі суреттер, карталар немесе көрнекі құралдар арқылы балалар ертегінің негізгі элементтерін оңай есте сақтайды. Мысалы, ертегі кейіпкерлерінің суреттері, олардың мінез-құлықтарын көрсететін иллюстрациялар немесе ертегінің негізгі оқиғаларын бейнелейтін схемалар балалардың визуалды есте сақтау қабілетін дамытады. Бұл әдіс балалардың шығармашылық ойлауын дамытуға, оқиға барысын дұрыс түсініп, есте сақтауға ықпал етеді. Көрнекі құралдар балаларға ертегінің мән-мағынасын тереңірек ұғынуға, сондай-ақ өздерінің қиялын пайдаланып, суреттер мен схемалар арқылы жаңа идеялар мен сюжеттерді құрастыруға мүмкіндік береді.
- **Қайталау және көрнекілік:**Мнемотехниканың тиімділігі көбінесе қайталау арқылы жүзеге асады. Ерте жастан балаларға ертегіні тыңдап, оны бірнеше рет қайталап айтуға мүмкіндік беру олардың ертегі мазмұнын әрі қарапайым, әрі тиімді түрде меңгеруге көмектеседі. Қайталау арқылы бала ертегінің негізгі оқиғаларын, кейіпкерлерін және олардың іс-әрекеттерін тереңірек түсініп, есте сақтайды. Сонымен қатар, көрнекі құралдарды қолдану арқылы баланың қиялына жаңа бейнелер мен көріністер қосылып, ол ертегіні визуалды түрде еске түсіреді. Бұл тәсіл балалардың еске сақтау қабілетін жақсартып, оқиғалар арасындағы байланыстарды ұғынуға мүмкіндік береді.
- **Тақырыптық карталар мен схемалар:** Ерекше сюжеттерді немесе ертегілердің негізгі элементтерін байланыстыратын тақырыптық карталар мен схемалар жасау арқылы балалардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

Бұл әдіс арқылы балалар ертегіге қатысты ақпаратты топтастырып, жүйелеп ойлай алады.

- **Оқиға желісін сипаттау:** Балаларға ертегі желісін қысқаша, бірақ толықтай айтып беру немесе қайта айтып беру ұсынылады. Бұл тәсіл олардың ақпаратты қалай қабылдап, есте сақтағанын бағалауға мүмкіндік береді. Бала ертегі кейіпкерлерінің іс-әрекеттерін баяндау арқылы оқиға барысында қалыптасқан ақпаратты қайта құрастырады. Мұндай әдіс баланың ертегіні тереңірек түсінуіне, оқиғалар мен кейіпкерлер арасындағы байланысты анықтауға, сондай-ақ олардың есте сақтау және тілдік дағдыларын дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, бұл балаға оқиғаға тән эмоциялық жауаптарды білдіруге және оның мазмұнын шығармашылық тұрғыда жеткізуге мүмкіндік береді.

3. Мнемотехниканы ертегіде қолданудың мысалдары

- **«Қызыл телпек» ертегісі:** «Қызыл телпек» ертегісін мнемотехникалық әдістер арқылы түсіндіру кезінде әр кейіпкердің ерекшеліктерін анық көрсету маңызды. Мысалы, **Қызыл телпек** қызыл түсті телпегінің арқасында оңай есте сақталады, ол бейнесін ерекшелейді және ертегінің басты кейіпкері екенін айқындайды. **Анасы** оны сақтандырушы және қамқоршы ретінде сипатталады, бұл оның рөлін балаларға түсінікті етеді. **Қасқыр** — айлакер, алдамшы кейіпкер, оның іс-әрекеттері мен сөздері арқылы оның жаман бейнесін көруге болады, бұл балаларға ертегіде болған оқиғаларды логикалық байланыстармен түсінуге көмектеседі. Ал **Әжесі** мейірімді әрі сүйіспеншілігі мол, оның бейнесі Қызыл телпектің мақсаттарына жету үшін маңызды рөл атқарады. Бұл сипаттамаларды бөлек көрсетіп, әр кейіпкердің мінезі мен іс-әрекеттерін түсіндіру балалардың ертегіні есте сақтауын жеңілдетеді, әрі олар ертегі мазмұнын жақсырақ түсінеді.
- **Қиял-ғажайып ертегілер:** Қиял-ғажайып ертегілерде мнемотехниканы қолдану арқылы балаларды ертегінің негізгі идеялары мен тақырыбына назар аудартып, әрбір маңызды оқиғаны есте сақтауға ынталандырады. Мысалы, «Алтын балық» ертегісінде балықтың түрлі тілектерді орындауы мен олардың салдары туралы балаларға әңгімелеп, әрбір әрекетті салыстырып көрсету арқылы есте сақтау қабілетін арттыруға болады.

4. Мнемотехниканы қолдану арқылы тіл дамыту

Ертегілерді мнемотехникалық әдістермен қолдану баланың тілін дамытуға айтарлықтай ықпал етеді. Бұл әдіс жаңа сөздер мен тіркестерді үйренуге көмектеседі, өйткені ертегілерде жиі қолданылатын сөздер мен фразалар балаларға жаңа тілдік қор қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мнемотехникалық әдістер арқылы балалар бұл сөздерді есте сақтап, сөйлемдерде дұрыс қолдануды үйренеді. Сонымен қатар,

ертегілерді айтып беру барысында балалар өз сөйлеу дағдыларын дамытады, себебі олар әртүрлі сөздер мен тіркестерді сөйлесулерінде қолдана отырып, сөйлеу тілін жетілдіреді. Ертегілердің құрылымы мен грамматикалық элементтері арқылы балалар грамматикалық құрылымдарды меңгереді. Мнемотехникалық әдістер балаларға ерекше сөздер мен сөйлем құрылымдарын түсінуді жеңілдетіп, олардың грамматикалық тілін жетілдіруге көмектеседі. Бұл әдіс баланың тіл дамытуына ғана емес, сонымен қатар оның ақыл-ойы мен коммуникативтік дағдыларына да оң әсер етеді.

Қорытынды

Мнемотехниканы ертегіде қолдану баланың есте сақтау, ойлау қабілеттерін, тілін және шығармашылық дағдыларын дамытуға маңызды әсер етеді. Балаларға ертегілерді мнемотехникалық әдістер арқылы тиімді меңгерту олардың ақыл-ойының дамуына, зейінін арттыруға және сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Сонымен қатар, ертегілер балалардың эмоционалды және әлеуметтік дамуына ықпал ететін құнды құрал болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. **Ж.А.Қараев «Деңгейлеп саралап оқыту»**
2. **Бодрова И.В. «Мнемотехника для детей»**
3. **Горохова О.В. «Мнемотехника для детей»**

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.